

ביאורים

פעמים רבות מוצא האדם את נפשו במצוקה, וכשהוא מתבונן לעומק הוא מגלה שמצוקה זו נובעת מפגמים שבו. מדוע גורם לו הדבר לצער ולאי נוחות?

במרכזה של כל מציאות, מצוי ה'טוב'. בני אדם, שהם חלק מהמציאות הזו, צריכים להיות מותאמים לטוב הזה ולהתחבר אליו. דרך התורה, יכול האדם לקדש את עצמו ולהתחבר, לפי טבעו הטוב, לטוב המצוי במציאות. (אפשר לומר שבמרכז המציאות קיים 'רצון טוב', אולם יש לרצון זה השפעה מחייבת רק על צדדים מסויימים באדם שבהם רצון זה קיים בפועל, ואילו בחלק האחר, ישנה בחירה חופשית לאדם האם להיות מותאם לאותו רצון או לא)

לכן, כאשר קיים חוסר התאמה עם הטוב הזה, האדם מרגיש לעתים בנפשו צער גדול מאוד, שהרי הוא אינו יכול להתחבר לאותה השלמות. במצב זה, צריך האדם להתחרט ולשוב בשמחה למקור חייו, למקום שבו הטוב המוחלט, וכך יחבר בין הרצון הטוב הקיים במרכזה של המציאות, לבין הרצון ה'בחירי' שלו.

אולם כל אדם ששב למקום מסוים, ערכה של שיבה זו שייך לעתיד בלבד, ואינו מתקשר לעברו של האדם שנתר לכאורה מלכולך. אולם כיוון שהתשובה מצויה ביסוד היסודות, עד שהיא חלק מיצירת העולם והיא קיימת עוד טרם קיום העולם - האדם מקדש ומעלה את רצונו, והוא זוכה לקשר הכול, לתקן ולרומם את המעידות שהיו. ניתן לומר שכיוון שהתשובה אינה רק כלי שקיים בעולם, אלא היא חלק מהיסודות שיצרו את העולם, יש בה כח ליצור מציאות, 'לעצב' מחדש את המציאות הקיימת, ואת החטא שכבר נעשה.

הרחבות

• התשובה קדמה לעולם

מקור הדברים לכך נמצא בגמרא [פסחים נד, א] שמונה שבעה דברים שקדמו לעולם ואחד מהם הוא התשובה. הגמרא הביאה מקור לכך מפסוקים בתהילים [צ, ב-ג]: "בטרם הרים יולדו... תשוב אנוש עד דכא ותאמר שוב בני אדם".

• הרצון להיות שייך

התשובה העליונה באה מִדְּחִיפָה פְּנִימִית. תיאור חי של הדחיפה הפנימית ראינו לעיל [פרק ב]: "...והאל באמת הכל הוא טוב וישר, ואיך אפשר להיות קרוע מן הכל, פרוץ משונה, מופרד כאבק דק שכלא נחשב".

• השפעת התורה על הגויים

ועל ידי התורה מתגלה היא באור קדשה, לכל קבוץ לפי ערכו. "מנין שאפילו עובד כוכבים (כלומר גוי) ועוסק בתורה שהוא ככהן גדול? תלמוד לומר: "אשר יעשה אותם האדם וחי בהם" [ויקרא יח, ה] 'כהנים לויים וישראלים' לא נאמר אלא 'האדם' [עבודה זרה ג, א]. מדברי הגמרא אנו למדים שיש לתורה השפעה חיובית גם על גויים. הרב קוק מוסיף שהקשר של הגויים לתורה הוא לפי מה שמתאים להם. ואכן כך פירשו התוספות [שם ד"ה 'שאפילו'] את דברי הגמרא, שמדובר בגוי שעוסק בתורת שבע מצוות בני נח, שזה מה שמתאים לגויים.

שאלות לדין

- איך יתכן שהתשובה קדמה לעולם, והרי לא הייתה אז מציאות של חטא?
- מהו היחס בין בחירה חופשית, לדחיפות רוחניות חיצוניות שהאדם מקבל מלמעלה?

להצלחת רחל בת אהרון

ז. התשובה קדמה לעולם°, המוסר מקיף את הכל. הערך העליון המחלט מתפּלש הוא בכל ענפי ענפים°. הפעשה המסתעף°, שאינו מכּוּן לְשִׁרְשׁוֹ, חוֹזֵר לְמִקְוֵוֹ בְּעֵלְוֵי הָרְצוֹן°.

ח. התשובה העליונה באה מִדְּחִיפָה פְּנִימִית°, היוצאת מִדְּחִיפָה חִיצוֹנִית° עליונה. כל העולם פּלוֹ, הַחֲמָרִי וְהָרוֹחִי°, מִשָּׁג הוא בצורתו האחדותית°. המוסר, הַיָּשָׁר וְהַטוֹב, הוא הַמְרָכָז הַרְצוֹנִי שֶׁל הַיֵּשׁ°. הַמְרָכָז הַזֶּה בְּפִרְטוּיֹת חֲיִים מְכַרְח לְהִתְאִים עִם כָּל הַמְקִיף°, עִם כָּל הַחַיָּה, בֵּין בְּתִכּוֹנֹתוֹ הַפְּנִימִית, בֵּין בְּגִלְוֵיֹת הַחִיצוֹנִים. על ידי הפּרה פְּנִימִית בְּמַעֲמָקֵי הַלֵּב מְהִיָּשָׁר וְהַטוֹב° נוֹדַע חֶלֶק רָשׁוּם° מְהַמְוֶסֶר, הַמוֹפָּע בְּכָל הַחַיָּה, בְּצוּרָה אִידֵאָלִית מְמִשִּׁית חַיָּה בְּמִצִּיאוֹת. ועל ידי התוּרָה מְתַגַּלָּה היא באור קדשה, לְכָל קְבוּץ לְפִי עֲרֹפֹ, וּלְיִשְׂרָאֵל בְּצוּרָתוֹ הַמְסִימָה מְאֹד, הַהִתְאָמָה הַמוֹסְרִית בְּכָל הַתְּגַלְיוֹתֶיהָ°. וְהַאִישִׁיּוֹת, הַמוֹצָאָה בְּאַרְחוֹת חַיָּה וְתִכּוֹנוֹת רוּחָה פְּגָמִים וְאִי-הַרְמוֹנִיָּה לְגַבֵּי הַכָּל הַמְחַלֵּט°, הַפְּנִימִי וְהַמְגַלָּה, היא מְצַטְעֶרֶת צַעַר אֵין גְּבוּל וּמְשַׁתְּדֶלֶת לְשׁוֹב לְמִקְוֵוֹ חֲיִים וְהִישׁוּת. מְתַחַרְטֶט היא על תְּעִיּוֹתֶיהָ, וְשָׁבָה בְּלֵב נוֹהֵם וּבְשִׁמְחַת הַצָּלָה. "תְּעִיּוֹתֵי פֶשָׁה אֲבָד בְּקֶשׁ עֲבָדָה, פִּי מְצוֹתֶיהָ לֹא שְׁכַחְתִּי".

התשובה מחזירה למקור

המוסר מופיע בכל החייה

הַתְּשׁוּבָה קְדָמָה לְעוֹלָם - התשובה משמשת כיסוד לעולם ומגמתו. הַעֲרָף הָעֵלְיוֹן הַמְחַלֵּט וְכו' - התשובה היא מיסודות העולם, והשפעתה חודרת בכל הבריאה. הַמְסַתְעֵף - המתפשט למרחק בסטייה מן השורש [הערת הרב צבי יהודה קוק]. בְּעֵלְוֵי הָרְצוֹן - התיקון יתרחש כאשר יתוקן הרצון שגרם לחטא. דְּחִיפָה פְּנִימִית - התעוררות שבאה מעומק הנפש. הַיּוֹצֵאת מִדְּחִיפָה חִיצוֹנִית - מקורה מדחיפה שמחוץ לנפש. כָּל הָעוֹלָם וְכו' - מתפיסה אחדותית זו נובעת התשובה. בְּצוּרָתוֹ הָאֲחֵדוּתִית - כמערכת אחת בעלת כיוון ומגמה. הַמְרָכָז הַרְצוֹנִי שֶׁל הַיֵּשׁ - הרצון הוא המניע את כל המציאות. מְכַרְח לְהִתְאִים עִם כָּל הַמְקִיף - אדם שתפישתו אחדותית, מרגיש הכרח להתאים עצמו לאותה אחדות ששוררת במציאות. עַל יְדֵי וכו' - בדרכים אלו האדם יכול לדעת את חוקי המוסר ולהתנהג על פיהם. חֶלֶק רָשׁוּם - חלק ניכר. לְכָל קְבוּץ - לכל אומה או קבוצת אנשים. הַתְּגַלְיוֹתֶיהָ - ביטוייה, דרך ההתנהגות המוסרית. לְגַבֵּי הַכָּל הַמְחַלֵּט - ביחס למציאות כולה בכל רבדיה.